

Sapkınlıklara Giriş¹

Özge Soysal

Sapkınlıklar, yelpazesi oldukça geniş ve birçok yerden giriş yapabileceğimiz “çok biçimli” bir konu. Benim için de konuyu bu yelpazenin neresinden ele alabileceğim gibi bir soru belirlediğinden - yapısal tanımlamalar, adli tarafı, yaygın gündelik örnekler, vaka çalışmaları, yüceltmelerdeki estetik boyutu?- yazımın başlığından da anlaşılacağı gibi hem birbirleriyle kesişen hem de ayrışan birkaç yönden giriş yapmayı deneyeceğim. Zira Freud’un “Fetişizm” metninin (1927) ayrıntılı bir şekilde incelenmesi bile tek başına hayli öğretici bir yöntem olabileceği gibi, Lacan’ın nesne *a* kuramının *Öteki’den ötekiye* Seminerinde aldığı belirgin dönemeçten ve Lacancı *père-version*’dan² itibaren sapkınlığın kuramsal-klinik yapısını betimlemek de mümkün. Ve yine Lacan’ın Gide vakası, Genet’in tiyatrosu, “Kant ile Sade” metninde önerdiği şema, kapitalist söyleme özgü nesne ilişkileri, düşlemin yazılımı, zevk (Jouissance) türleri gibi yaptığı birçok çalışmadan itibaren sapkınlıkları tartışmak da bir seçenek³. Yine de Lacan’ın kuramında dahi nevrozlar ve psikozlarla ilgili öğretilerinde olduğu kadar rahat adımlayamayacağımızı söyleyebilirim. Bu belki bir yandan da “sapkınlıklar” başlığının kolaylıkla çevrenin mümkün olmayışından kaynaklanıyor ve konuyla ilgilenen her yazar ve klinisyen için genelde rastladığımız ortak bir zorluğu temsil ediyor. Sapkınlıkların nevrozlar ve psikozlarla karşılaştırıldığında psikanalitik olarak ayrı bir yapısal kendilik içinde ele alınışının bir yanı sıra hep muğlak kalmış olması bu zorluklardan biri. Bunun olası nedenlerini yazı ilerledikçe tartışmaya çalışacağım.

Bunun yanı sıra sapkınlık özellikle 20. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren sıklıkla ziyaret edilen, yazılan çizilen, yeniden tanımlanan hatta zaman zaman sadece psikanalizin alanında değil politik alanda da çatışmalı tartışmalara sebep olan, adının giderek daha fazla telaffuz edildiğini duyduğumuz bir terim. Bir diğer deyişle -mesela şizofreni tanısında olduğu gibi- sadece klinik bulguların alanında sınırlı kalmayan bir esnekliğe de sahip. Sadece Sade’in kitaplarının 18.yy’dan bu yana edebiyatçılar, filozoflar, psikanalistler tarafından değerlendirilişinin değişen toplumsal dinamiklerle birlikte güncellikten yüceltmeye, korkunçluktan erotizme nasıl da farklı uçlar arasında seyrettiğini düşündüğümüzde bile bu

¹ Bu yazı *Suret Psikokültürel Analiz dergisi*’nin “Sapkınlık” sayısında yayınlanmıştır (İthaki yayınları, sayı 10/2018, s.83-106). Buradaki versiyonda gerekli gördüğüm birkaç düzenleme yaptığımı belirtmek isterim.

² *Père-version*, *perversion* (sapkınlık) kelimesinin Lacan tarafından yazılma şeklidir. Sapkınlıklardaki farklı işleyişlere gönderme yapması bakımından Lacan tarafından üretilen bu özel ifadeyi hem klasik sapkınlıkların “baba-yönelimli” olması hem de babanın oluşumuyla ilişkili farklı yapısal işlevleri anlatması bakımından “baba-çeşitlemeleri” olarak duyabiliriz. Ayrıntı için bkz. Serge Lesourd, “Özne Nasıl susuturulur?”, Doğu Batı yayınları, 2018, çev. Özge Soysal ve Ümit Edeş.

³ “Formations de l’inconscient” (1957-1958) ve “D’un Autre à l’autre” (1968-1969) Seminerleri başta olmak üzere Lacan, Gide, Sade ve Genet’den birçok yerde bahseder. Konuya ayrılmış özel metinleri ise *Écrits*’de bulabiliriz: “Jeunesse de Gide ou la lettre et le désir” (1958), “Kant avec Sade” (1963), Le Seuil.

elastikliği ve savrulmayı tespit edebilmemiz mümkün.⁴ Bu vesileyle sapkınlık teriminin psişik alandaki kullanımıyla, popüler kullanımı arasındaki farklılığın bir kez daha altını çizelim. Sapkınlıklar, ruh sağlığı alanında, öznenin eksiklik ve kayıp karşısında izlediği “strateji”, öznenin nesneyle, başkalıkla ve zevkle olan ilişkisindeki özel ilişkinin tanımlanması üzerinden ele alınabilir. Sapkınlık türleri arasında bir derecelendirme yapamayacağımız gibi, ahlaki açıdan bir değerlendirme yapmamız da söz konusu değildir.

Yapısal oluşumlara ve farklılıklara dair:

Freud’un nevroz kuramını merkeze alarak psikoza ve sapkınlığa özgü mekanizmaları belirlediğini biliyoruz. Bastırma (Verdrängung) nevrozları, dışarı atma (Verwerfung) psikozları ilgilendiren bir modelken, inkâr (Verleugnung) Freud’un sapkınlıklar için belirlediği ayırt edici bir savunma mekanizmasıdır. Bu modeller öznenin kaybı, farklılığı ve gerçeği tanıyıp üstlenmek durumunda olduğu kastrasyon karmaşası karşısında aldığı farklı virajları, tercihleri ve “hayır” deme şekillerini temsil ederler. Bu üç model aslında en temel hatlarıyla üç büyük yapıyı belirlemeye izin veren mantiki işlemlerdir; bir diğer deyişle öznenin psişik bir temsili -göstereni- kabul edilmiş ya da reddedilmiş tarzını belirten yapısal işlemcilerdir.

Genel hatlarıyla bahsedecek olursak, bastırmada öznenin “hakkında hiçbir şey bilmek istemediği” psişik tasarım, bilinçdışında mevcuttur. Psikozda ise temsiliyet sisteminin oluşumuna izin veren temsil, Baba-nın-Adı, ruhsal gerçeklikte namevcuttur: “hiç var olmamıştır”. İnkarda ise öznenin bildiği ama tanımadığı, bilinç düzeyinde gerçekleşen bir yalanlama söz konusudur: “biliyorum, ama yine de bu olduğunu inkâr ediyorum”. Buradaki inkâr elbette herhangi bir şeyin ya da gerçekliğin inkârı değil, annenin kastrasyonunun inkarıdır. Dolayısıyla da annenin fallusuna olan inancın cinsiyet farklılığıyla karşılaşıldığında yalanlanmasının inkarıdır. Öznenin bildiği ama yine de tanımadığı kastrasyonun temsili olan fallus, bilinçdışı düzlemde temsil edilemeden kalır.

Fakat işler burada karmaşıklaşır, çünkü Freud’un *Verneinung* (1925) metninde betimlediği ve tüm yapılarla ortak olan, Türkçede “olum(suz)lama” olarak çevirebileceğimiz temel bir başka mekanizma daha vardır ve dilsel ifade bakımından inkardan farklı nüansları içerir. Freud’un, bir hastasının rüya anlatısında kurduğu cümleden yola çıkarak betimlediği olum(suz)lama “bu o, ama o değil” tarzında henüz itiraf edilmemiş gizli bir bilgiyi açığa çıkarır⁵. İnkarda ise “biliyorum, ama yine de...” tarzında tanınan ve aynı anda reddedilen bir bilgi söz konusudur. Kimi durumlarda ancak “bu o, ama o değil” şeklindeki bir olum(suz)lamayla bilince çıkabilen bastırılmış bir temsil, bununla birlikte

⁴ Bkz. Éric Marty, *Marquis de Sade Yirminci Yüzyılda Neden Ciddiye Alındı?*, Sel yayınları, 2017, çev.İşıl Ergüden.

⁵ “Rüyamdaki kişinin kim olabileceğini soruyorsunuz. Annem, ama annem değil”. Freud bu durumda rüyadaki kişinin annesi olduğunu onaylayabileceğimizi yazar.

henüz öznelleştirilmiş değildir, salt entelektül düzeyde kalır. Dolayısıyla da söz konusu temsil aynı zamanda iki düzlemde hem bilinçte hem de bilinçdışında varlığını sürdürmeye devam eder. Terim bununla birlikte özneliliğin oluşumunun ilk zamanlarında hem koruma hem de iptal etme anlamına gelen ikili ve birbirleriyle zıt olan bir hareketi, simgesel işleyişin henüz ilkel bir hali olan birincil bastırmayı ilgilendiren bir işleyişi de aydınlatır. Eva Marie Golder'in ifadeleriyle Freud'un bu metninde açıkladığı *varoluş ve atfetme yargılarını* takiben, içerisi ve dışarısının ilk mitsel oluşumunun ikili ve farklılaşmamış biçiminin bir örneğini sunar⁶. Her bir yapıda da içerilmesinin sebebi ikincil bastırma, inkâr ve hesaptan düşme yollarından hangisine girileceğini önceleyen belirleyici bir aşama olmasıdır. İnkâr, temsile dair bir varoluş yargısının geldiği ama aynı anda öznenin "hayır" dediği, sanki bu temsil *yokmuş gibi* yaptığı, dolayısıyla da gösteren zincirindeki gösterenlerin referansı olan ögenin inkâr nesnesi olduğu bir düzenleniştir. Psikozlarda ise hesaptan düşülen temsil üzerinde bir varoluş yargısının olmadığını söyleyebiliriz. Bu yazıda değinmeyeceğimiz ama özel olarak ergenlik geçişlerindeki bir başka dilsel yapılanış olan "çifte değilleme/olumsuzlama" ("değil değil") cinsel kimliğin oluşumunda bilinçdışı düşlemin yeniden yazılımına izin veren diğer belirleyici bir aşamadır.

Tüm bu yapısal işleyişler bir yandan da gerçekliğin topografik olarak nasıl büküldüğüne, kıvrımlar aldığına dair bir fikir de verirler. Nevrozlarda gerçekliğin kabulüyle birlikte gerçeklikten kısmi bir kaçınma söz konusuysen, psikozlarda nevrozlardan farklı olarak tamamen kişiye özel *yeni* bir gerçeklik oluşur. Simgeselde açılan delik sonucunda ruhsallıkta namevcut olan temsil, düşünülmesi *imkânsız* olan gerçekte brüt bir şekilde, bilinçdışı düşlemin izin verdiği bir bükülme olmaksızın geri gelir. Aslında nevrotik işleyişteki semptomatik oluşumlar ve bastırılanın geri dönüşü, ruhsal gerçekliğin ancak ikincil bastırmayla oluşan düşlemin, gerçeğe verdiği kıvrımlardan itibaren kurulabileceğinin de bir göstergesidir. Bu da öznenin söylemdeki dil oyunlarının, zıtlıkların içinde yer alabildiği, gösterenin iki kanadının, anlam ve biçim boyutlarının birbiriyle kesiştiği bir düzenlenişi sağlar. Sapkınlıklarda ise gerçekliğin aşırılaştırmış mekanik üretimi, inkâr edilen bir eksiklik zemininde, namevcut olanın "namevcut yok" şeklinde *olumlanmasıyla* gerçekleşir. Bastırılanın ortadan kalkmadığı bir yüzeye çıkıştaki olum(suz)lamadan ("evet ama değil") ve çifte değillemeden ("namevcut yok değil") farklı olarak Octave Mannoni'nin klasikleşmiş formülüyle "biliyorum, ama yine de..." biçiminde ifade bulur⁷.

Freud'un "Fetişizm" metninden (1927) ve Lacan'ın "Nesne ilişkileri" (1956-1957) Semineri'nde bu metni nasıl çalıştığından yola çıktığımızda inkarda öznenin yine bölünmüş özne olarak kurulduğunu, psikozlardan farklı olarak simgesel düzleme kaydolmakla birlikte bilinçdışı düşlemin merkezinde bulunan eksikliğin göstereninin simgeselleşmemiş olduğunu söyleyebiliriz. Gerek bu bölünmenin gerekse nesnenin düşleminde temsil edilemeyişinin bir örneği olan fetiş nesne, eksikliği hem gizleyen

⁶ E.M. Golder, 2013, s.11-155.

⁷ O. Mannoni, "Je sais bien, mais quand même", *Clef pour l'Imaginaire ou l'Autre Scène* içinde, 1969, s.9-34.

hem de açığa çıkararak bir örtü işlevi görür. Söz konusu olan, nesnenin berisindeki yokluğun, nesnelere yerleştiği boşluğun inkâr edilmesi, eksikliğin bilindiği halde tanınmaması, dolayısıyla da her biri yalnızca birer aldatmaca olan nesnelere gerçekte mevcut olması gereken bir zorunluluğa dönüşmesidir. Hiçbir zaman olması gereken yerde bulunmayan fallik nesne, sapkınlıklarda olmazsa olmaz bir protez biçiminde – ama’daki zıtlıktan farklı olarak *yine de* “ekinin” devreye girmesiyle- imgeye yapıştırılır. Aslında bu yapıştırma bize nevrotik yapılanmalardaki düşlem oluşumunun ancak nesnenin eksikliğinin temsil edilmesiyle mümkün olabilen imgesel boyutunun sapkınlıklarda hem nasıl başarısızlığa uğradığını hem de yapay bir araca başvurarak nesneyi gerçekte istemenin, nesneyi var etmenin, olumlamanın bir biçimi olduğunu gösterir. Jean M. Forget’in altını çizdiği üzere imge bu durumda bilinçdışı düşlemin oluşumundaki gibi beden gerçeğini, nesne a’yı giydiren bir kıyafet [i(a)] değil, annenin imgesel fallusunun giysisidir: “*Beden imgesi çocuğun annenin sözcüklerinin işaretinde aradığı kayıp nesneyi giydirmek yerine, annenin imgesel fallusunu, eksiklik/boşluk olmaksızın, kutsamaya gelir*”⁸.

Bununla birlikte herhangi bir imge ya da nitelik üzerinde sabitlemeler, umutsuzca fallusun yerine geçen nesnelere aramak, yanılmalı keşiflerin büyüüne kapılmak nevrozlarda da karşılaştığımız, sıradan diyebileceğimiz işleyişlerde de geçerlidir. Aslında ne türden bir işleyiş olursa olsun, sadece fallik gösterenin önceliği ve baskınlığı tarafından yönlendirilen bir cinsellikte ve sadece fallusun ve ikamelerinin hüküm sürdüğü eril bir model üzerinden işleyen bir düzenlenişte başka olanın tanınması da zora girer. Ve diğer yapılardan yalıtılmaya çalıştığımız bir özelliği, fallusun anlamını ve cinsel ilişkinin olmayışını düşündüğümüzde diğer işleyişlerde de sıklıkla rastlayabileceğimiz kaçınmalardan ve başa çıkmalardan klinik olarak nasıl ayırt edebileceğimiz sorusu doğar. Örneğin cinsel eylemdeki boşalım, cinselleşmenin erkeksi tarafında bulunanlar için J. M. Forget’in hatırlattığı üzere zaten “geçici” bir sapkınlık olarak işler, çünkü bu erkeğin kendisine eksik olan arzu nesnesine sahip olduğunu sandığı, bir nevi düşlemin gerçekleştiği bir andır⁹. Aynı şekilde Freud’un dürtü kuramından itibaren düşündüğümüzde, dürtüsel tatmini sağlayacak olan nesne aslında nesnenin bir yerine geçeni olduğundan, tatmin sağlama işlevini kaynaktan ve amaçtan bağımsız olarak herhangi bir nesne de yerine getirebilir. Ve yine Oidipus karmaşasını babanın adlarının birbirine düğümlendiği zamanlar olarak düşündüğümüzde, bu karmaşanın Lacan’ın deyişiyle baba-çeşitlemeli veya baba-yönelimli anlamında *père-version* olduğunu hatırlayabiliriz. Freud’un fallik niteliğin belirleyiciliği üzerinden kuramsallaştırdığı cinsellik kuramı, fallusun baskınlığı söz konusu olduğunda sadece sapkınlıklara özgü

⁸ J.M. Forget, 2005, s.136.

⁹ J.M. Forget, 2014, s.124.

bir özelliği tanımlamaktan ziyade, nevrozlarda olduğu kadar psikozlarda da görebileceğimiz bir savunma biçimini, bir nevi tüm yapılara özgü bir ara katmanı tanımlar gibidir¹⁰.

Özellikle *Öteki'den ötekiye* Seminerinde (1968-1969) fallik örtünün kapsayamadığı ne de fallik gösterenin tanımlayamadığı bir başka zevke referansta bulunarak nesneyi, işlevini ve klinikte oynadığı rolü yeniden tanımlayan Lacan, bu özelliği birleştirici bir nitelikten daha temel bir yerde aramaya girişir: nesne *a* ve Öteki arasındaki diyalektikte. Sapkın, Lacan'ın sözcükleriyle, "*kendisini Öteki'deki deliği tıkamaya adanmış olandır*"¹¹. Yine aynı Seminerinde "*Sapkinlik olarak tanımladığım şey, bir anlamda onarımdır, Öteki'nin alanına nesne a'yı yeniden yerleştirmektir. (...) Sapkın yapı Öteki'yi tamamlayan bir şeyle (...) fallik eksikliğin yerine geçen bir şeyle donatmaktır*" diye belirtir¹². Sapkının, Ötekinin tamlığını güvence altına almak için aslında yapısal olarak eksik olan nesneyi Ötekiye sağlaması, nevrotik işleyişteki düşlemin formülünü de $[S \leftrightarrow a]$ tersine çevirir: $a \leftrightarrow S$. Sapkın özne bu durumda kendisini bölünmüş, eksikli bir özneye sunmak için nesne konumuna yerleştirir. Burada iki zamanda işleyen bir strateji söz konusudur. İlk zaman benzeri, ötekiyi kaygıya, korkuya sürükleyecek, şaşırtıp zora sokacak, utandıracak, tahammülünü zorlayacak bir kırılmaya, bir kopma noktasına getirerek ötekinin mahremine dair bir ayrıntıyı, ipucunu kısacası arzusuna dair bir işareti açığa çıkarmaktır. Kaygı yaratan bu kırılma noktası sapkının zevklenmek için bir an önce yerleşeceği, ötekiden kaçan bir boşluk olacaktır. Zira ikinci bir zamanda sapkın bu zayıflıkla özdeşleşerek bölünmüş ve eksikli olarak beliren ötekiyi tamamlayacak olan çözümü, *kendi* çözümünü sunar. Burada elbette dikkat çeken şey, sapkının hem arzuyu, arzunun bir işaretini zayıflıkla, güçsüzlükle karıştırmaması hem de ötekiyi bölünmüşlüğüyle karşı karşıya bırakarak, nesneyle sunduğu cevapla Ötekiyi tamamlamak istemesidir. Üstelik bu dürtüsel tatmin her ne kadar düzmece ve yapay olduğu için her seferinde başarısızlığa uğrayıp yıkılsa da sapkın, kendisini adadığı bir inançla bunu yeniden başlatmayı sürdürür.

J. M. Forget'nin betimleyişiyle "arzunun ve yasanın birbirine karıştırıldığı" bu kapalı döngüde, Öteki tamamlanmış bir merci olarak varsayılır hatta talep edilir¹³. Çünkü sapkın yapının oluşumunda belirleyici olan, öznenin Öteki'nin arzusunu simgeselleştiren niteliği -fallusu- saptayamaması, bir diğer deyişle simgesel tutarlılığı olmayan bir Ötekinin keyfi ve sınırsız olan zevkinin nesnesi olarak kalmış olmasıdır. Psikozdan farklı olarak sapkın yapıda her ne kadar Baba-nın-Adı ve yasanın etkileri geçerli olsa da gösteren zincirinden dışlanan ve bu zinciri düzenleyen eksikliğin göstereni -fallik gösteren- Öteki'nin inkâr nesnesi olduğundan, gösteren yalnızca emir kipinde algılanır. Zira gösteren zincirinden dışlanan unsur -fallusun anlamı- inkâr edildiğinden, sözcükler de dışarıda bırakılan bu gösterenin

¹⁰ Bkz. S. Freud, 1916-1917, "La vie sexuelle de l'homme", *Introduction à la psychanalyse* içinde, s.365-387.

¹¹ J. Lacan, Le Séminaire Livre XVI, 26 Mart 1969 dersi, s.253.

¹² J. Lacan, Le Séminaire Livre XVI, 30 Nisan 1969 dersi, s.291-292.

¹³ J. M. Forget, 2005, s. 83.

imgesel/cinsel yüküyle giydirilmiş olmaktan mahrum kalırlar. Arzu ve arzuyu düzenleyen dil yasalarının arasında bir mesafenin oluşmaması, arzunun berisinde bulunan namevcutun, eksikliğin inkâr edilmesindedir. Özne, arzusunun ve sözcüklerinin yetkesini alacağı öznel simgesel niteliği bilinçdışında temsil edemediğinden, bunu ancak Ötekide yol açtığı kaygıyla saptayabilir. Böylelikle bu kapalı döngüde yasa aşımı yoluyla bir açıklık yaratmaya girişir, bunu da Öteki'den kaçan, zaaf olarak algıladığı bir açığı yakalayarak yapar. Bu an aynı zamanda sapkının kendisini Öteki'nin tamamlayıcı nesnesi olarak sunduğu, bir diğer deyişle eyleme geçtiği andır da.

Sapkın eyleme geçişi ve onu önceleyen zamanı birbirinden ayıran Forget, önemli bir farklılığa, yalanlama ve yalanlamanın inkârı arasındaki bir farklılığa da ışık tutar. İlk zaman Öteki'nin kastrasyonun inkarının oluşması, bir diğer deyişle Ötekinin öznelliğinin inkâr edilmesi, diğer zaman ise kastrasyonun kendisinin inkâr edilmesidir¹⁴. Sapkın için öteki, dürtü nesnesine indirgenen bir varlıktır. Örneğin teşhirci için Öteki, bakışa indirgenmiştir ve aslında aranan şey bakış değil, bakışın da ötesinde olan yani görülemeyecek olandır. Teşhirci, bakışın sabitlendiği bir nesne olarak kendisini sunduğunda, söz konusu olan kurgusal bir sahneleme değil, nesnenin namevcut olması gerekirken şu ya da bu şekilde fazlasıyla mevcut olmasıdır. Mazoşist için öteki, kullanılan zevk aracıdır, mesela kırbaç, kelepçe vb. Nevrotiğin sapkın düşlemlerinden farklı olarak sapkın senaryo, sahnenin, ötekinin ve bakışın zorunlu olarak gerçekte bulunması ve harekete geçmesi gereken, imgeselden yoksun bir düzlemde gerçekleşir. Hatta Michel Patris, sapkın eyleme geçişi, hesaptan düşülen imgeselin geri dönüşü olarak açıklar; zira simgesel ritüeller şeklinde geri dönen ve *gösterilen* bu eylem, adeta sapkının yoksun olduğu ve okuyamadığı bir yazıya, bilinçdışının yazısına benzemektedir¹⁵. Öteki'de açığa çıkan şeye özdeşleşen sapkın, eyleme geçiş anında Öteki'nin tarafına geçerek, nevrotiklerde imgeselin ve simgeselin düğümlenişi sayesinde korunan özne ve Öteki arasındaki farklılaşmayı da iptal eder. Yine aynı şekilde gözetlemeci de kurbanının kendisini bıraktığı bir anda, dolayısıyla da incinmeye en müsait olduğu bir anda, kendi varlığını yani yakalayan bakışını belli ederek utandırır ve kaygı yaratır. Öteki'nin eksikli oluşunu ancak ötekide kışkırttığı kaygıyla algılayabilmesi, sapkın yapıdaki öznenin kendi bilinçdışı simgesel işaretlerini okuyabilmekle ilgili karşılaştığı bir dirençle ve imkansızlıkla da ilişkilidir. Her seferinde ötekide insani olan bir eksikliği kışkırtmaya çalışması, kendi arzusunu ancak kusursuz, hatasız, istikrarlı bir Öteki olarak talep ettiği ötekinin tamamlanmamışlığı, boşluğu sayesinde dahil edebilecek olmasındandır. Çünkü yine Forget'nin altını çizdiği gibi sapkın yapılanışta söz konusu olan şey, dürtüsel dolaşımın Öteki'nin eksikliğiyle karşılaşamayıp, tamamlanamadan kalmış olması; Jean-Richard

¹⁴ *ibid.*, s.139.

¹⁵ M. Patris, "Pour introduire les perversions", 2016, s.214.

Freymann'ın ifadeleriyle de kısmi dürtülerin birbirleriyle bağlanmasını sağlayan Oidipus karmaşası geçilemediğinden, düşlemin yapısının oluşmamış olmasıdır¹⁶.

Klinik çalışmalara ve çıkmazlara dair:

Yazımızın başında da değindiğimiz üzere sapkınlık oldukça hassas bir sorudur ve başta adli-tıp olmak üzere psikiyatrik, psikanalitik, kültürel düzlemlerin hangisinden baktığımıza göre de yaklaşımımız değişkenlik gösterir. Jean-Claude Maleval, klinik pratikte bu soruyla karşılaşma şeklinin sapkın yapıyı ilgilendirmesinden ziyade çoğunlukla sapkın davranışlarla ilgili olduğunu söyler. Analistlere başvuranlar genellikle “başarısız” sapkınlar, bir diğer deyişle zevkle ilgili eminlikleri korku, kaygı, çaresizlik, umutsuzluk gibi sebeplerden sarsılmış, Serge André'nin deyişiyle “zevk imparatorluğu” yara almış olanlardır¹⁷. Alain Abelhauser ise klinik-psikanalitik deneyimlerinden itibaren anlamaya, tanımlamaya ve ayırtırmaya çalıştığı “bir başka sapkınlık biçimini” konu eder ve bunu da kitabında “kadınsıya dair sapkınlık” olarak adlandırır¹⁸. Buradaki kadınsı, cinselleşmenin kadınsı tarafında olanları yani fallik zevkten başka “Başka zevkle” de ilişkili olanları ilgilendiren bir sorudur. Fallik zevkle, baba-yönelimli oluşuyla, kısacası babanın tam da yerine getiremediği fallik işlevin güvencesini vermesinin istendiği eril, klasik sapkınlıklardan farklı olarak -Freud'un genç(kız) eşcinsel vakasını hatırlayabiliriz- yukarıda da değindiğimiz üzere kusursuz bir Öteki'nin hedeflenişidir. Sıradan sapkın yapılanışlarda olduğu gibi Ötekiyi tamamlamak gibi bir dertleri olmayan bu kadınlar, bu zaten yapısal olarak mümkün olamayacağı ve her seferinde bu kumdan kale yıkılmak zorunda kalacağı için ölüm gibi hiçbir başarısızlığın, çelişkinin, zıtlığın, yanılmanın, yalanın ya da aldatmacanın olmadığı bir mutlakiyeti kendi bedenlerinde hedef alırlar. Abelhauser, tam da bu sebepten, fallik tamamlanmışlıkla ilgilenmediklerinden “tam olarak sapkın olmayan” bu sapkın kadınların bu anlamda başarılı da olduklarını da söyler. Çünkü eğer psikotik değilsek, konuşan varlıklar olarak pür simgesel bir Ötekiye doğrudan erişmemiz imkânsızdır ve Ötekiyle ancak imgesel cismaniyetlerin sağladığı dolayımardan ve öznelliklerden itibaren karşılaşabiliriz. Öteki'nin Öteki olmasının koşulu ancak bölünmüş ve eksikli olmasına, imkansız sözcüklerinde ve öznelliğinde imkânsız olarak temsil edebilmesine ve üstlenebilmesine dayanmaktadır.

Bu kadın vakalarda ise bedenin sistematik olarak boşaltılması ve eksiltilmesiyle hedeflenen ölüm, imkansız bedenin gerçeğinde cismanileştirmenin tek yolu olarak kalır. Anoreksia nervoza, kaşeksi, oto-vampirizm, kendi bedenini yaralama, kesme, kansız bırakma, anemi, sahtecilik, yalancılık, düzenbazlık gibi vaka örneklerinden yola çıkan Abelhauser, neredeyse kadavra halini almış bu bedenlerin diğerlerinin bakışına sunulduğunu yazar. Bununla birlikte “senden talep ediyorum”dan

¹⁶ J.M. Forget, 2005, s.73; J.R.Freyman, “Les propriétés des perversions”, 2016, s.229.

¹⁷ J.C. Maleval, 1991, s.43-56; S.André, 2013, s.23.

¹⁸ A. Abelhauser, *Mal de Femme. La Perversion au Féminin*, 2013.

farklı olarak, sözcüklerin olmadığı bir tedavi talebinin, imkansız cevap vermenin bir zorunluluğu olarak var olduğunu belirtir: “Senden beni sahip olmadığım şey için tedavi etmeni talep ediyorum, zira ancak böylelikle Öteki’nin eksikliğinden emin olabilirim”¹⁹. Bu imkânsız talep, giderek eriyen, boşalan, yaşamdan arınan bir bedende bir başka imkansız, Ötekinin temsil edemediği bir imkansız var etmenin en kesin yolu olarak kalır. Sapkının ortaya çıktığı yer, ötekilerin -doktorların, hemşirelerin, hastane çalışanlarının vb.- büyülenen, dona kalan bakışının kışkırtıldığı, istendiği, bir anlamda bu sıradan insancıkların, imkansızın gündelik yaşamın sahnesinde var-edilmesi ve sunulmasıyla hipnotize olma anlarıdır. Hastalığın olası sebeplerini aylarca bazen yıllarca türlü tetkikler yaparak arayan doktorlar, buna hastanın kendisinin bile isteye sebep olduğunu anladıklarında, kendilerini çaresiz bir av gibi adım adım gerçekleştirilen bir senaryonun içinde bulurlar. En nihayetinde başından bu yana incelikli hesaplarla, düzmecelerle hazırlanan bu senaryonun oyuncuları olmuşlardır ve bu açığa çıktığı andan itibaren de hayrete düşmekten, kandırılmış bir kukla gibi hissetmekten başka pek de seçenekleri yok gibidir. Abelhauser’in hem klasik psikiyatriden hem de modern patolojilerden itibaren örneklediği bu kadın vakaların hikayeleri tahmin edebileceğimiz üzere sözle olan ilişkisi kaygan, keyfi bir düzlemde kurulmuş, kendi zevklerine işbirlikçiler arayan, eksikliği, boşluğu ve imkansız söylemlerinde temsil edip, üstlenemeyen annelerdir. Sadece bu kadınların ve kızlarının bildiği bir sır, yollarının bir şekilde kesiştiği diğer herkesi hem ürkütmeye hem de meraklandırmaya yeter²⁰. Elbette bu kadını sapkınların kendilerini bu sırrın olmazsa olmaz kaynağı olarak sunmaları koşuluyla, hatta ölüm pahasına bir adanmışlıkla.

Bir başka psikanalist, Marie-Laure Susini, 2004 yılında tehlikeli olarak adlandırılan vakalarla, katillerle ve seri katillerle hastane ortamında yaptığı klinik görüşmeleri aktardığı ve “Sapkın cinayetin yazarı” olarak adlandırdığı bir kitap çıkarır. Böylelikle 10 yıldır bu vakalarla yaptığı çalışmalardan itibaren konu Fransa’da ilk kez Lacanyen bir psikanalistin pratiğinden itibaren klinik-kuramsal düzlemde tartışmaya açılır. Büyük bir soğukkanlılıkla ve acımasızca kurbanlarını hedef haline getirerek vahşice deşen, kesen, parçalayan, öldüren hatta günlerce bu kalıntıları izleyerek yaşayan sapkın eyleme geçişin kaygının ötesinde dehşet ve merak uyandıran bir başka boyutundan daha bahseder Susini. Bu vakaların hem yazarı hem oyuncusu hem de izleyicisi oldukları bir senaryonun mahkeme salonlarındaki sahnelenişi, davaları izlemeye gelen kişilerde, seyircilerde uyandırdıkları etki, birçok açıdan bir tiyatro sahnesini andırır. Perde açılır, katil içeri girer ve hiçbir suçluluk ya da yardım talebi olmaksızın güçlü bir retorikle savunmasını yapar. Halkta, kendisini izleyenlerde uyandırdığı acımayı, nefreti, tiksintiyi, büyülenme, kafa karışıklığı ve merak izler. Her bir cinayet, katilin kendi imzasını taşıyan bir stratejiyle

¹⁹ *ibid.*, s. 241.

²⁰ Yazar burada mère ve mort (anne ve ölüm) kelimeleri arasında bir bağlantı kurar ve Lacan’ın père-version yazışına karşılık, mère-version olarak yazdığı bir başka sapkılık türünden bahseder.

planlanmıştır ve işte onu yargıcın, dehşete kapılan sıradan insanların, halkın bulunduğu bir sahneye taşıyan da ele verdiği, olmazsa olmaz bu imzadır. Susini'nin sözcükleriyle *“Kendisini bize korkunç imgeler sağlamak için adar. Bizi etkilemek, heyecanlandırmak ve hatta kaygılandırmak için kendisini adar”*²¹. Her mahkeme salonu ve dava günü bu etkileri yeniden uyandırabilecek bir benzersizlikle, katilin izleyenlerin ıstırap verici zevkini kışkırttığı bir küçümsemeye, acı karşısındaki radikal farksızlığıyla yönetilir.

Carole Pinel, M.N. olarak adlandırdığı bir seri katille ilgili takip ettiği mahkemeleri ve klinik çalışmalarını aktardığı yazısında benzer bir etkiden söz eder²². Parçalanmış ve ölü bir halde bulunan birçok çocuk cesedinden sonra mahkemeye çıkarılan katil, büyük bir soğukkanlılıkla suçlu olmadığını haykırır, hatta *“tecavüzcü ve katil”* olarak adlandırıldığından bu yana depresyondan depresyona koştuğunu anlattığı, çocuklara olan şefkatinden bahsettiği bir nutuk da çeker. Pinel'in deyimiyle *“Sanki her şey halkın güçsüzlüğünü, çaresizliğini uyandırmak için programlanmış gibidir”*.²³ Bunun yanı sıra salondakilerde, uzman sıfatıyla orada bulunanlarda olan bitenin ne olduğunu anlamaya dair büyük bir istek ve inat olduğunu da not eder. Aylarca süren davalarda sadece psikiyatri eksperleri suçluya sapkın türdeki kişilik örgütlenmesinden, sadizme, sınır duruma, depresyona, psikoza, deliliğe, obsesif nevroza, uyku ve bellek bozukluklarına varan 50'ye yakın tanı koyarlar. Pinel tam da bu noktada Lacan'ın cinayetin *“içgüdülerin ahlaki güçlerin bariyerlerini yerle bir ettiği”* fikrine karşı çıktığını ve psikanalizin bu dilemmadan cinayeti *“gerçekdışı kılarak”* çıkabileceği fikrini hatırlatır²⁴. Zira ne anlaşılıp kavranabilecek ne de açıklanıp tanımlanabilecek bir şeydir bu. Susini'nin sözcükleriyle *“korkunç olan, itici olan, felaket olan (...) bizi tedirgin eden, şok eden ve iğrendiren bir gerçektir”*. Ve beraberinde ötekiyi *“çıkmaza”* sokmanın hedeflendiği, sapkın cinayetin yazarının *“sadece görülmekten zevklenmediği ama bakmakta olan Öteki'ye bakmaktan zevklendiği”*²⁵, dahası bir *“sır”* gibi bu etkiyi uyandırabilecek olanın ne olduğunu bildiği ve kendisine sakladığı bir sahnedeyizdir. Bakışın baskın olduğu ve bu türden imgelerin internet yoluyla anında her yere yayılıp, herkesin eline ulaştığı siber teknik donanımlı dünyamızın, *“sapkın cinayetin yazarına”* izleyici kitlesinin güvencesini vermesi de ayrıca paradoksal bir tartışma konusu. Zira Pinel'in de yeniden ele aldığı üzere, S. André'nin *“halk, sapkının alışıldık olarak partnerini yerleştirdiği bu çıkmazdan kaçınabilir mi?”* sorusu, *“sadistin partneri kimdir?”* sorusunu da getirir. *“Masumdur, yani kötülük yapmayan, suçsuz olan, sadist montajın tam da bütün hatanın yükünü taşıdığı, sofu ya da ödevlerini yerine getirendir; kısacası ve neredeyse sadistin*

²¹ M.L. Susini, 2004, s.27.

²² C.Pinell, *“Clinique d'Un «Metteur en Scène»”, Incidences (inter)subjectives de la perversion* içinde, Toulouse: Érès *“Humus”*, 2016, s.243-255.

²³ *İbid.*, s.246.

²⁴ J. Lacan, 1950, *“Introduction théorique aux fonctions de la psychanalyse en criminologie”*, *Écrits* içinde, s.124-149.

²⁵ M.L. Susini, 2004, s.258-259.

seçilmiş kurbanı, ahlaklı insandır” diye cevaplandırır S. André²⁶. J.R. Freymann’ın deyişle sapkın analistlerden çok “yüksek mahkemeye” başvurması, seyircilerin sıkılma riskine karşılık eksperlerin bitmek bilmeyen tanı koyma çabalarını hedeflemesi, belki de bu sebeptendir.

Edebiyattan bir başka örneği, John Fowles’in “Koleksiyoncu” romanında yarattığı “Caliban” karakterini ve sıradan bir günün getirdiği tesadüflerden itibaren seçilmiş kurbanı Miranda’yı hatırlayabiliriz. En ince detaylarına kadar hesaplanan bir kaçırma planından sonra Miranda’yı aylarca ıssız bir yerde satın aldığı bir evin mahzenine kapatan Caliban, aynı zamanda bir kelebek koleksiyoncusu, gün be gün kan dondurucu bir serinkanlılıkla gerçekleştirir stratejisini. Neden? Sıkıntından? Âşık olduğundan? Sevdiğinden? Saplantısından? Elde etme isteğinden? İçinden çıkamadığı sorulardan, sorunlardan? Miranda’nın yaşamına olan hasetinden? Bu soru cevapsız kalır. Miranda’nın aklını yitirmemek için tuttuğu günlüklerden en nihayetinde akıllarda kalan, Caliban’a duyduğu öfke, acıma, nefret, isyan, anlama çabası gibi duygular arasındaki gel-gitleri ve kaçma, kurtulma umududur. Romanın sonunda Caliban, Miranda’nın öldüğünü ve bir daha asla onu mahzene inip göremeyeceğini aniden kavradığı bir anda aklından şöyle geçirir: “*Bir zamanlar gördüğüm bir fare kapanı oyunu gibiydi her şey. Fare ilerledikçe etrafındaki şeyler harekete geçiyor, geri dönmesine imkân bırakmıyordu, bütün yapabildiği daha öteye gitmek ve her seferinde daha karmaşık tuzaklara düşmekti, ta ki sonuna erişinceye kadar*”²⁷. Derken gerçekten kötü bir adam olmadığına dair savlar üretir ve tüm kararlılığıyla buna inanır. Hatta bir ara polise gitmeyi bile düşünür. Ne de olsa Miranda giderek ağırlaşan bir gripten ölmüştür, tam tersine o yaşamasını bile dilerdi. Ama ne suçluluktan ne de yardım talebinden eser yoktur. Miranda gibi acımadan hayrete, öfkeye, bazı bazı umuda kapılan okuyucu da o fare kapanının içinde bulur kendini. Dalga mı geçiyor bizimle? Bu soru psikanalistlerin seansların bazı kırılma anlarında yakaladıkları ipuçlarına rağmen, hiç beklemedikleri bir şekilde ansızın bir başka sahneye fırlatıldıklarında, meğerse hiç de düşlemsel olmayan bir senaryonun içinde bulunmuş olduklarını anladıklarında kalakaldıkları şaşkınlıkla ne de çok benzerlikler taşıyor. Kafamıza inen balyoz gecikmez: Nefis bir günün sabahına uyanan Caliban, “tam bir rastlantıyla” Miranda’ya neredeyse tıpatıp benzeyen bir kız görür. Yeniden plan yapmalıdır. Yeniden işe girişmelidir. “*Bunu herkesin yapabileceğini sanmam. Bilimsel bir şekilde yaptım. Ne yapılması gerektiğini planladım ve olağan hislerimi yok farz ettim*”, diye ekleyerek²⁸.

Edebiyat ve sinema dünyasından verebileceğimiz sayısız başka birçok örnek olmasına rağmen, başta J. Fowles’in büyük bir ustalıkla kaleme aldığı *Koleksiyoncu*’su olmak üzere, V. Nabakov’un

²⁶ S. André, 2013, s.12.

²⁷ J. Fowles, *Koleksiyoncu*, Ayrıntı yayınları, 2011 (4. Basım), çev. Münir H. Göle, s. 254.

²⁸ *İbid.*, s. 260.

Lolita'sı, T. Harris'in *Dr. Hannibal Lecter* karakteri, *Olağan Şüpheliler* filminin (yönt. Bryan Singer) *Keyzer Soze'si* sapkın yapıdaki bir karakteri anlamada kanımca en çarpıcı eserler olmayı sürdürüyorlar.

“Sıradan sapkınlıklar” ya da “sapkınlaşmalar”:

Sıradan sapkınlıklar, sapkın yapıdan farklı olarak, güncel gündelik yaşamlarımızın *zevkin sınırsızlığı* ve *herkes tarafından erişilebilir olması* üzerine kurulmuş olmasıyla ilgilidir. Terim, Charles Melman'ın “yeni ruhsal ekonomi” kuramında öne sürdüğü tespitler üzerinden Jean-Pierre Lebrun'un geliştirdiği ve Freud'un çocukluk dönemine özgü olarak tanımladığı “çok biçimli sapkınlığın” günümüzde yetişkin yaşamlarında da var olmaya devam etmesi üzerinden tartıştığı yaygın bir işleyiş biçimini sorunsallaştırır²⁹.

Freud'un cinselliğin çocukların yaşamında zaten mevcut olduğunu ve “çocuğun çok biçimli bir sapkın” olduğunu ileri sürmesi, aynı zamanda cinselliğin insan yaşamında nasıl oluştuğuna da ışık tutar. Freud'un çocuk cinselliğinden bahsettiği bir zamanda “patolojik” olarak tanımlanan cinsel sapmalar, kaçınılmaz olarak “normal” cinselliğin ne olduğu sorusunu da beraberinde getirir ve bu durumda da bu sonucusu Freud'un deyimiyle “açıklanamaz ve içinden çıkılmaz bir hal alır”³⁰. Zira Freud'un zamanında anormal olarak tanımlanan, üreme işlevinin olmadığı bir cinsellik, çocuk cinselliğinden farksızdır ve bu da zaten Freud'un tanımladığı üzere, her türlü ahlaki yargının ötesinde, cinsel yaşamın ilk zamanlarının bir normudur. Freud, zamanının konformizmini sarstığı bir yerden, sapkın olarak tanımlananın sadece sapkınlara özgü olmadığını açıklar; ki Freud'un kuramından düşündüğümüzde yetişkin cinsel yaşamını çocuğunkinden ayıran yegâne şey, üreme işlevlerinin çatısı altında birleşen kısmi dürtülerdir. Bununla birlikte buradaki temel sorunsal üreme işlevlerinin belirleyici olduğu bir cinsellikten ziyade, bağımsız hareket eden kısmi dürtülerin birbirleriyle eklemlenip, bağlantılanabilme sorusudur. Bir diğer soru da çocuklukta zaten potansiyel olarak bulunan bir işlevin erinlik ve ergenlikle birlikte gerçekleşebilir hale gelmesidir ve yine burada da asıl önemli olan nokta, öznenin cinsiyet farklılığıyla yeniden ve yeni bir yerden karşılaşmak durumunda olduğudur. Bu da ancak, dilin yapısının içine yerleşmekle ve Oidipus karmaşında atılan ruhsal-cinsel düğümlerle mümkündür. Lebrun'un konuyu, çocuk ve yetişkin cinselliği arasındaki farklılığı tartıştığı nokta ise buradan, yani çocuğun insanileşirken dilsel yapının sınırlarına dahil olup olamamasından ilerler. Yaptığı birçok klinik gözlemde ve çalışmada Lebrun, dile girişin ve sınırların içine yerleşmenin geciktiğini, zorlaştığını hatta bazı durumlarda imkansızlaştığını tespit eder.³¹

Üstelik günümüzde sahip olduğumuz bilimsel teknik donanımları düşündüğümüzde üreme, bunu gerçekleştirilebileceğimiz bir eşten bağımsızlaşmış ve herkesin kendi isteğiyle, inisiyatifiyle elde

²⁹ J.P. Lebrun, *La Perversion Ordinaire*, 2007.

³⁰ Freud, 1916-1917, “La vie sexuelle de l'homme”, *Introduction à la psychanalyse* içinde, s.370.

³¹ J.P. Lebrun, “Perversion et Société”, *Incidences (inter)subjectives de la perversion* içinde, Toulouse: Érès “Humus”, 2016, s.64-83.

edebileceği bir “hak” statüne erişmiştir. Kısacası geleneksel zamanların sapkın olarak addettiği bir nitelik, günümüzde geçersiz bir hal almıştır. Bunun yanı sıra son yıllarda hem tıbbi hem kültürel, toplumsal birçok alanda cinsel kimliklerle ilgili alevlenen birçok tartışma, çoğaltılan ve genişleyen tanımlamalar, sapkınlık teriminin kullanımını zorlaştıran ve hassaslaştıran bir diğer sebeptir. J.P. Lebrun tam da bu noktada Freud’un kendi zamanında üremeyi yetişkin cinselliğini düzenleyen bir koşul olarak öne sürmesinin asıl nedeninin, çocuğun bireysel yaşamdan kolektif yaşama geçişini, artık sadece kendi otoerotik tatminlerinin olmadığı bir sosyalleşmede var olabilmek için adım atması gereken bir olgunlaşmayı vurgulamak için olduğunu hatırlatır. O halde burada psikanaliz açısından temel olan nokta, çocuğun büyürken vazgeçmek zorunda olduğu bir tatmin türü olduğudur. Kolektif yaşamın “önceliğinin” ve “kurallarının” bu anlamda bireysel zevklerin sınırlarını belirlemesi, “öncelik” sorusunun bundan böyle dürtülerin eksikliğinin göstereninden itibaren düzenlenmek durumunda olmasıyla çocuğun yaşamına dahil olduğu anlamına gelir.

Çocukluktan yetişkinliğe geçişteki bir diğer önemli koşul ise mevcut ve namevcut arasındaki diyalektiğin işleyişiyle ilgili bir tersine çevrilmenin yani bükülmenin olmasıdır. Bu da dilin yapısının gerektirdiği bir şekilde, mevcutun ancak berisindeki namevcut temelinde mümkün olabileceği gerçeğini kabul etmektir. Böylelikle çocuğun konuştuğu dil sadece kendisine ait çocuksul bir dil olmaktan çıkıp, diğerleriyle paylaştığı, konuştuğu ve konuşulduğu bir dil de olabilecektir. Lebrun’un öne sürdüğü bu iki dönemecin ve tersine çevrilmenin (bireysel-kolektif, mevcut-namevcut) gerçekleşmesi, öznenin sınırlandırılmış bir zevk yaşantısına girebilmesine de izin verir; fakat bu ancak imkânsız olanın -ensestüel nesnenin, mutlak doyumun- kaybedilmesi koşuluna dayanmaktadır. Toplumsal bağ, çocuğun çok biçimli sapkınlığının “şimdi ve burada” doğrudan tatmin arayan zevkinin dönüştürülmesini sağlayabildiği ölçüde, kendinden başka olanı yani başkalığı da her türlü tatmin arayışında tanınması gereken bir dolayım olarak ortaya koyabilecektir.

İnsanlaşmanın ve öznelleşmenin bu temel koşullarından itibaren günümüz dünyasının nasıl bir söylem modeli üzerinden işlediğine baktığımızda, her iki koşulun gerçekleşmesinin de zora girdiğini söyleyebiliriz. Zira neo-liberal pazar ekonomisinin ürettiği “neo-öznel” ve “neo-yaşantılar”, zevkin olumsuzlandığı yani nesnenin gerçeğine doğrudan erişimin kaybedilmesinin atılım verdiği bir arayıştan ziyade, nesnenin her yaşta, her kesimden insana olanca hızıyla sunulduğu bir tüketim mantığında yer alırlar. Böylesi bir alış-veriş sisteminde insanlar ve yaşamlar da nesnelere gibi üretilir, sunulur, tüketilir ve atılabilirler. Sıklıkla tartışıldığı üzere sosyal medya fenomeni günümüzde bunun en kolay ve rahat gerçekleşebildiği, gündelik yaşamın sıradan teşhirciliklerinin, gözetlemeciliklerinin sergilendiği bir mecradır, üstelik sadece iktidar açısından değil, tüketenler açısından da. Ve yine okullarda çocuklar ve ergenler arasında yaygınlaşan ve sosyal medya aracılığıyla bakışa sunulan şiddet, zorbalık, tecavüz vakaları bizi sadizmin artık sadece “kötülere” mahsus olmadığı, bilakis üretildiği, pazarlandığı ve

tüketildiği bir dünyayla karşı karşıya bırakır. Mesele aslında tam da *farklılığın, kaybın ve imkansızın* tanınmadığı bir söylemde, sapkınlıkların seri üretiminin de kaçınılmaz oluşudur.

J.R. Freymann, yaşadığımız toplumun fetişist bir toplum olduğunu iddia eder, çünkü namevcut olanın süreğen inkârı, tüketim nesnesinin “şimdi, burada, anında” mevcut olması zorunluluğuyla ve şüphesiz yanılısamasıyla birlikte ilerler³². Bu türden bir toplumsal düzenleniş, haz arayışının dönüşmesini sağlayan tersine çevrilme işleminin gerçekleşmesine izin vermediği gibi, zevk istencinin *başka olanı* hesaba katmak zorunda kaldığı yasayla ve sınırlarla karşılaşmasını da erteler hatta geçersizleştirir. Zevkin elde edilmesi gereken mutlak bir koşul olarak algılandığı, tüketim nesnelерinin sürekli olumlandığı bir söylem de yukarıda sapkın eyleme geçişlerde değindiğimiz gibi ruhsal işleyişin kestirmeden alındığı, öncelik sorusunun ortadan kalktığı, kaybın ıskartaya çıkarıldığı *sınırsız bir dünya*'da birbirine denk, kolaylıkla birbirinin yerini alabilen sonsuz ama bir o kadar da kapalı bir alternatifler döngüsü yaratır.

J. M. Forget'nin *sapkinlaşmalar* olarak yaptığı tanım ise sapkın yapıya denk olmayan semptomatik dışavurumlarla ortaya çıkan sapkın davranış ya da tutumlardır. Buradaki semptomatik terimi bizim için önemlidir, çünkü tanım itibarıyla bir adresi ve çağırışı da içerdiğinden, sapkın yapıyla olan farkı da belirtir. Söz konusu olan, içinde bulunulan söylemden ya da bağlamdan kaynaklanan “durumsal” sapkınlıklardır³³. Forget'nin tanımı bu açıdan Lebrun'un “sıradan sapkınlıklar” adlandırmasıyla benzerlikler taşır. Forget, irdelediği klinik örneklerden itibaren çocuğun, sonrasında ergenin etrafını çevreleyen ve Ötekinin temsilcileri olan yetişkin ötekilerin sapkın türdeki ilişkilene biçimlerinin, aslında nevrotik bir yapılanışın içinde olan bir özneyi sapkın bir düzenlenişe kaydırabileceğini söyler. Sözcüklerin muğlaklaştığı ve gösterenlerin E.M. Golder'in tabiriyle “kauçuk”, oynak bir zemin üzerinde kaydığı bu ilişki kurma biçimlerinde, arzu nesnesi de “teknik olarak” erişilebilir ve tüketilebilir hale gelir. Bu da ilk olarak arzu nesnesinin gerçeklik nesnelere indirildiği ve arzunun dolambaçlarının kestirmeden alındığı sonucunu doğurur. Bir diğer sonuç, tatmin güvencesinin sürekli canlı tutulmasıyla arzunun da tatmin bulacağına dair bir “güvence yanılısamasının” yaratılmasıdır. Son olarak da bu ikisi cinsel alanı, kadınların ve erkeklerin birbirleriyle ilişkilene biçimlerini etkiler. Kadın ve erkek birbirleriyle, bu tüketim mantığının “arzuyu tatmin etme” varsayımı içinden ilişkilendiklerinde, farklılaşmanın ortadan kalktığı, her birinin tüketim nesnesine göre belirlendiği bir aynılışmanın içine düşerler. Bu tarz bir ilişkilene şeklinin içine doğan bir çocuğun gerçeğinin, başkalık ve kayıp fikri dışlandığından çifti sapkınlıkta sabitleyebileceğini söyleyen Forget, çocuğun da çiftin -eşlerin cinsiyetlerinden bağımsız olarak- “eşcinsel mantığına” dahil edildiği, farklılığın, kaybın ve simgesel

³² J.R. Freymann “Le scénario perverse”, 2016, s.242.

³³ J.M.Forget, 2005, s.139-149.

kastrasyonun göstereninin tanınmadığı ve sonuçlarının çocuk için ağır olduğu bir “grup dinamiğinden” bahseder.

Aslında ister bireyler, çiftler, aileler ya da gruplar, kurumlar için geçerli olsun, karşıtlıkların, farklılıkların ve gerçeğin hesaba katılıp tanınmadığı her tür ilişki beraberinde “fetişist bir söylemi” de getirir. Fetişisttir, çünkü sözcükler bir gerçekliği ve kaybı işaret ederlerken, aynı zamanda bu kaybın üzerini örtmek için de kullanılırlar. Mesela ayrılığın aynı zamanda ayrılmamak anlamına da gelmesi gibi. Bu durumda sözcükler, beyan edilirlerken anlam, değer ve yapı gereği dışarıda bıraktıkları anlamları da herhangi bir seçim, vazgeçiş, kayıp ya da ayırım ve konumlanış olmaksızın aynı anda ifade ettikleri keyfi bir araca indirgenirler. Tam da bu noktada günümüzde sıklıkla karşılaştığımız zorluklardan, kafa karışıklıklarından ve tartışmalardan yola çıkarak bir tespit yapabiliriz: Sözcüklerin, simgesel yapıdan dışlanan ama bu yapıya düzenlenişini veren bir unsurdan itibaren kurulması, bu sözcüklerin berisinde bulunan ve sözcüklerin yerleşebileceği bir düzlemin varlığını hesaba katmak yani namevcutu tanımak anlamına gelir. Dolayısıyla da her bir sözcük gerçeğe olan bu gönderiminden itibaren, zıtlıkların, yanılğı ve hata payının, çoklu anlamların olduğu bir dil oyununda, Ötekinin eksikliğinin göstereniyle olan eklemlenişinde ortaya çıkacaktır. Bunun tersine, sözcüklerin gerçeğe olan bu gönderiminin kaybolması, farklılığın ve eksikliğin göstereniyle bağlantılanamaması ve öznelliğın simgesel işaretlerinin inkâr edilmesi, yukarıda değindiğimiz “biliyorum, ama yine de...” özelliğinden dolayı öznel simgesel bir konumlanışa izin vermeyeceğı gibi, öznenin sapkın yapıdakine benzer bir tarzda, mutlak bir tonda emir kipinde beliren hatta buyuran bilinçdışı gösterenlerin yörüngesinde kalmasına da sebep olacaktır. Özgürleşmek ve öznelleştirmek şöyle dursun...

Kaynakça:

Abelhauser, A., *Mal de Femme. La Perversion au Féminin*, Paris: Le Seuil, 2013.

André, S., *Les perversions II. Le Sadisme*, Éditions Le bord de l'eau "La Muette", 2013.

Forget, J.M., *L'adolescent face à ses actes... et aux autres*, Toulouse: Érès "Psychanalyse et Clinique", 2005.

Forget, J.M., *Y-a-t-il encore une différence sexuée?*, Toulouse: Érès "Humus", 2014.

Fowles, J., *Koleksiyoncu*, İstanbul: Ayrıntı yayınları, 2011, 4. Baskı, çev. Münür H. Göle.

Freud, S., (1915), "Pulsions et destins des pulsions", *Métapsychologie* içinde, Paris: Gallimard, 1968, Frs. çev. Jean Laplanche, J.-B. Pontalis.

Freud, S. (1916-1917), *Introduction à la psychanalyse*, Paris: Payot, 2001, Frs. çev. Serge Jankélévitch.

Freud, S. (1925), "La Négation", *Revue Française de Psychanalyse*, T. VII, no.2, Éd. Denoël et Steele, 1934, s. 174-177, Frs. çev. Henri Hoesli.

Freud, S. (1927), "Le Fétichisme", *La Vie Sexuelle* içinde, Paris: PUF, 2002, Frs. çev. Denise Berger.

Freymann, J-R., Patris, M., *Du délire au désir. Les dix propriétés de la clinique analytique*, Toulouse: Érès, 2016.

Golder, E-M., *Au Seuil de la Clinique Infantile*, Toulouse: Érès "Psychanalyse et Clinique", 2013.

Lacan, J., (1950), "Introductions théorique aux fonctions de la psychanalyse en criminologie", *Écrits*, Paris: Le Seuil, 1966, s.124-149.

Lacan, J., (1956-1957), La relation d'objet, *Le Séminaire Livre IV*, Paris: Le Seuil, 1994.

Lacan, J., (1968-1969), D'un Autre à l'autre, *Le Séminaire Livre XVI*, Paris: Le Seuil, 2006.

Lebrun, J.-P., *Un monde sans limite. Essai pour une clinique psychanalytique du social*. Ramonville Saint-Agne: Érès "Humus", 1997.

Lebrun, J.-P., *La perversion ordinaire*, Paris: Denoël, 2007.

Maleval, J.-C., "Approche psychanalytique de la structure perverse", *Les cahiers de cliniques psychologiques*, no.14, "Antropologies", s.43-56.

Mannoni, O., *Clefs pour l'Imaginaire ou l'Autre Scène*, Paris: Le Seuil, 1969.

Martin-Mattera, P. (yönt.), *Incidences (inter)subjectives de la perversion*, Toulouse: Érès "Humus", 2016.

Marty, E., *Marquis de Sade Yirminci Yüzyılda Neden Ciddiye Alındı?*, İstanbul: Sel Yayınları, 2017, çev. Işıl Ergüden.

Melman, C., *L'Homme sans gravité*, Paris: Gallimard, 2006.

Soysal, Ö., "Nesnenin de ötesinde nesnenin oluşumuna dair", *Psikanaliz Yazıları*, no.25, İstanbul: Bağlam yayınları, 2012, s.117-127.

Susini, M.-L., *L'Auteur du Crime Pervers*, Paris: Fayard, 2004.